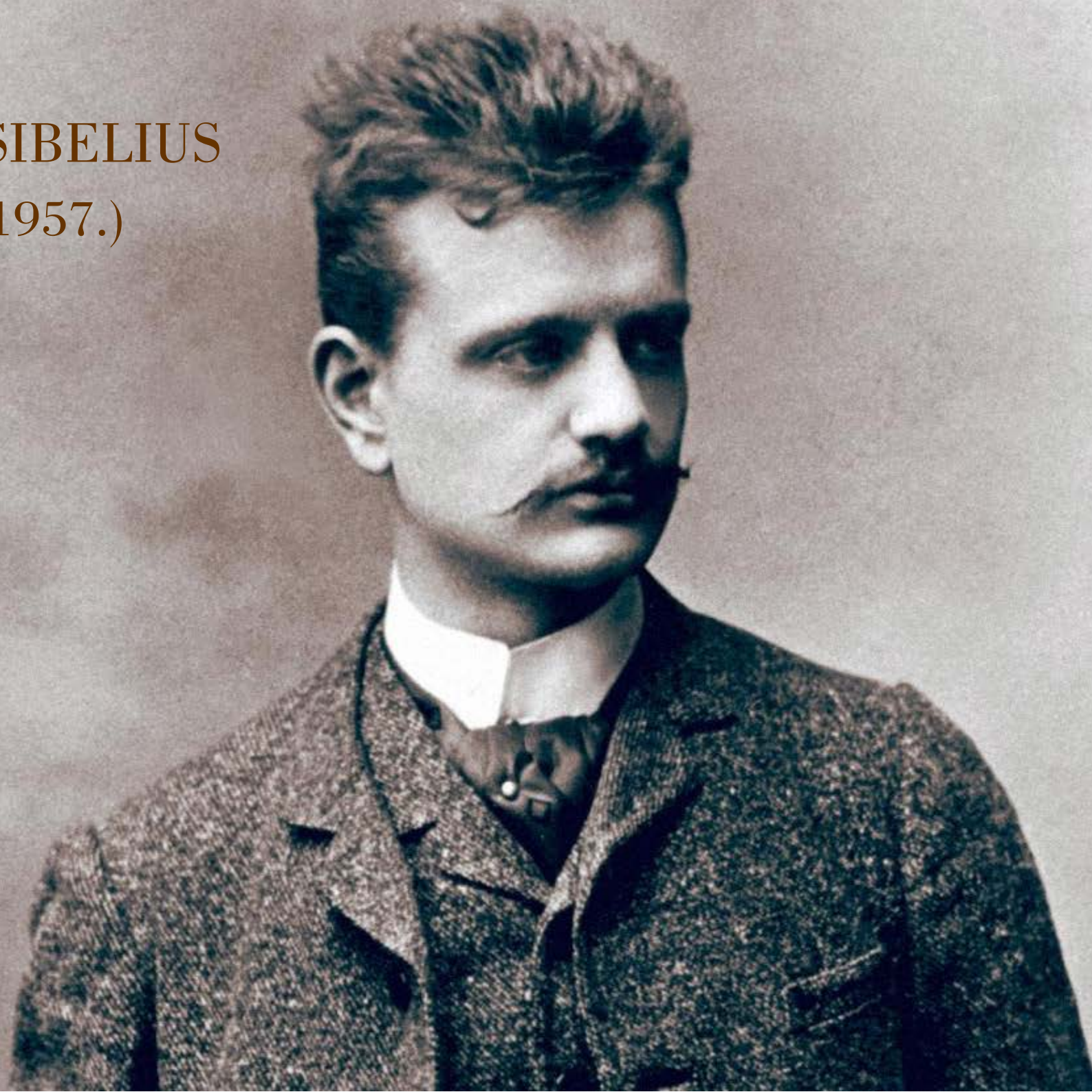

ivan supek

JEAN SIBELIUS
(1865.-1957.)

Naš sud o skladatelju Jeanu Sibeliusu, čiju 150. godišnjicu rođenja obilježavamo ove godine, proističe prvenstveno iz našeg stava i odnosa prema njegovom simfonijskom opusu, a on je često kontraverzan kao i sam skladateljev opus. Naime, taj opus obuhvaća sedam simfonija i izravno nastavlja veliku simfonijsku tradiciju XIX. stoljeća, iako je gotovo u potpunosti nastao u XX. stoljeću, u kojem se gotovo svi drugi skladatelji okreću “nekonvencionalnim” simfonijskim formama, djelomično ili u potpunosti odbacuju tonalnost te uvode smjele ritamske obrasce. Nadalje, iako se često ističe kako je njegova glazba nacionalno obojena, u simfonijama narodnih motiva gotovo da i nema. Česta napomena o njegovoj glazbi, koja zna poprimiti i notu zamjerke, ističe znatnije utjecaje drugih velikih simfoničara - Brucknera, Griega, Čajkovskog, pa i Brahmsa, no može li se i na trenutak, pa čak i u površnom slušanju, njegov simfonijski izričaj zamijeniti s onim bilo kojeg drugog skladatelja? Naravno da ne - već “Druga simfonija”, nastala 1901. godine, vrlo je originalne forme, smjelih harmonija i naviješta izuzetno izvorne i samosvojne simfonije predstojećeg razdoblja; izuzetak donekle čini tek po formi nešto tradicionalnija “Peta simfonija”. Ta kompozitorska mijena ogleda se i u pojavnosti samog skladatelja koji od mladolikog bonvivana evoluirao u surog introverta u starijoj dobi.

Igor Stravinski svakako je najznačajniji skladatelj XX. stoljeća. No, nije li ustvari bilo “teže” nastaviti putem kojim je već kročio jedan Wagner i za koji su mnogi smatrali da je iscrpljen i dovršen. Upravo zbog toga Sibeliusa smatram možda i najvećim simfoničarom XX. stoljeća, jer njegov odgovor na izazov *fin de sièclea* izuzetno je osoban i samosvojan, usprkos tome što nije i revolucionaran. A da je to možda i najteži put, svjedoče razmišljanja jednog drugog velikog skladatelja sapletenog u sličnim stranputicama slijedećeg *fin de sièclea*, Krzystofa Pendereckog: “*Treba velika hrabrost ostati samosvojan. Ovo je razdoblje stagnacije koje polako erodira individualnost u umjetnosti, no to ne može vječno potrajati. Umjetnost će se iznova roditi... Ja osobno i dalje vjerujem u budućnost avant garde, dakako ne u institucionalnom smislu, već kao središtu izvorne kreativnosti.*”

Sibeliusove simfonije odlikuju se velikom izvornošću forme i glazbenih tema, a smjele harmonije i jedinstvena tonska paleta oslikavaju ono *nešto* što mi danas doživljavamo kao zvukolik hladnih i pustih prostora Sjevera. Često mi se čini da se tu ustvari radi o uzročno-posljedičnoj inverziji, budući da to *nešto* vjerojatno bolje zrcali skladatelja nego krajolik, a mi smo ti koji smo potom u našoj kolektivnoj svijesti združili krajolik i glazbu. Koliko je taj njegov odmak od “uobičajenog” značajan dokazuje i činjenica da veliki dirigenti iz srednjoeuropskog kulturnog kruga, s izuzetkom Karajana, niti su razumjeli niti su uspješno izvodili Sibeliusovu glazbu. Sibelius je, pak, svoju “drugu” domovinu pronašao u Engleskoj, u kojoj je još

od Händelova doba vladao glazbeni vakuum i koji je upravo vadio za ispunjenjem. Odlični engleski dirigenti poput Beechama, Barbirollija ili Collinsa prihvaćaju Sibeliusa kao “svog” i značajno doprinose njegovoj popularnosti, a u svemu tome velika je sreća i za nas i za skladatelja što su oni u potpunosti shvatili i posve primjereno i nadahnuto interpretirali skladateljev idiom. Potom tu “englesku” tradiciju nastavljaju Colin Davis, Charles Mackerras i Alexander Gibson.

Drugu interpretativnu granu, naravno, čine sjevernjaci koji dolaze iz skladateljevog kulturnog kruga i koji također značajno doprinose Sibeliusovoj diskografiji - od odličnih ranih snimki Kajanusa i Hannikainena, preko Segerstama, Kamua i Bergelunda do mlađih Järvija, Jansonsa, Salonena i Vänskäe. Treću, nazovimo je uvjetno “neutralnom” skupinom, čine: Koussevitzky, Ormandy, Maazel, Bernstein i Askhenazy, koji su Sibeliusu bili privučeni vlastitim afinitetima.

Od spomenutih dirigenata i njihovih interpretacija zabilježeni na nosačima zvuka najbolje su test vremena preživjeli Bergelund s Bournemouth Symphony Orchestra (EMI), Barbirolli za rane simfonije (EMI i izvanredni remastering uvijek popularne “Druge simfonije” na Cheskyjevom nosaču zvuka), te raniji Karajan (EMI) za kasne simfonije - to su rane stereosnimke, ali odličnog zvuka.

Ono što Jeana Sibeliusa dodatno razlikuje od sudbine drugih simfoničara je kontinuirano pojavljivanje novih izvrsnih izvedbi. Izdvojimo prvo dva odlična tumačenja Sibeliusova cjelokupnog

simfonijskog opusa snimljena u posljednjoj dekadi XX. stoljeća: Colina Davisa s London Symphony Orchestra na RCA-u i Osmo Vänskä s Lahti Symphony na BIS-u. U ta dva ciklusa mogu se naći barem tri do četiri definitivne interpretacije Sibeliusovih simfonija, a oba ciklusa odlično su snimljena, što pogotovo vrijedi za RCA snimku, koju je zabilježio jedan od ponajboljih snimatelja Tony Faulkner. Davisov ciklus odlikuje ujednačenost i rafiniranost tona, te prekrasno odabrana (i održavana) tempa, što posebno dolazi do izražaja u “Trećoj”, “Četvrtoj” i “Sedmoj simfoniji”. Vänskä unosi u svoju interpretaciju više topline i dramatičnosti (! - očito ipak nema odveć istine u našem stereotipu o hladnim sjevernjacima), a njegova interpretacija “Četvrte”, i pogotovo sjajne “Šeste simfonije” otvara sasvim novo poglavlje o shvaćanju Sibeliusova idioma. Centralna “Četvrta simfonija” u oba je ciklusa maestralno interpretirana, a ta, po mnogo čemu njegova najveća simfonija, nastala 1911. godine, u istom razdoblju kada nastaju veliki baleti Igora Stravinskog, utire jednako izazovne i jedinstvene putove u povijesti glazbe, što obje interpretacije sjajno ilustriraju. Pri snimanju “Pete simfonije” Vänskä je rabio neredigirani notni zapis iz 1915. godine, i to ovoj izvedbi daje posebnost zbog koje bi je svakako trebalo poslušati. U izvornom obliku simfonija je četverostavačna, znatno duža, a četvrti stavak otpočinje s prekrasnim zvukom roga - odista šteta da je taj detalj ispušten u konačnoj verziji iz 1919. godine. Spomenimo da velika jednostavačna “Sedma simfonija” nastaje gotovo paralelno sa “Šestom” i ona je, nažalost, i njegova posljednja simfonija budući da on gotovo i ne sklada zadnja

tri desetljeća svog života, što je svakako još jedna intrigantna osobujnost ovog velikog skladatelja.

U XXI. stoljeću i Davis i Vänskä ponovo snimaju potpune cikluse Sibeliusovih simfonija, no izdvojio bih ciklus Neeme Järviya s Gothenburg Symphony Orchestra na DG-u snimljenog u 24-bit PCM formatu. Potom, tu su i odlične mlađe snage, sve od reda Finci: Jukka-Pekka Saraste (Finlandia), Pietari Inkinen (Naxos) i John Storgårds (Chandos). Razlog tom odabiru nije izbor skladatelja - Finca, već to što u Finskoj postoji odličan i sustavan rad s mladim dirigentima te kontinuirana i nesebična potpora starijih kolega. Zaista posve drugačije od “ostatka” svijeta u kome orkestri kvalitetne dirigente traže svijećom.

Moramo spomenuti i uvijek popularni “Violinski koncert u d-molu” koji bi se također svakako trebao naći i u vašoj diskoteci (od starijih tu su Heifetz i Oistrakh, a od mlađih Kyung-wha Chung, Viktoria Mullova, Leonidas Kavakos, Leila Josefowicz...) ali i njegovo posljednje veliko djelo iz 1926. godine simfonijsku poemu “Tapiola” (Vänskä, Järvi ili Karajan).

Pravi poklonik i ljubitelj glazbe Jeana Sibeliusa trebao bi imati u svojoj diskoteci barem jedan ciklus simfonija (Vänskä, Bergelund, Davis...) i odabir nekoliko pojedinačnih nosača zvuka s izvedbama drugih veliki tumača Sibeliusa (Barbirolli, Karajan, Beecham...), te “Violinski koncert”. Ili BIS-ov komplet “The Essential Sibelius” od 15 CD za cijenu 4 u kome ćete naći spomenuti ciklus simfonija s Vänskä, ali i njegove simfonijske poeme, skladbe za glas ili zbor, te komornu glazbu. Zaista u ovom slučaju vrijedi “i ovce i novce”.

